

Posudek diplomové práce
"Neverbální komunikace afrických lidoopů"
Autor Hugo Lindaur

Předmětem diplomové práce je obeznámení s problematikou komunikace lidoopů. Práce má přispět k pochopení evolučních souvislostí komunikace subhumánních primátů a člověka. Zkoumáním neverbální komunikace a formulací teorií a hypotéz o vzniku mluvené řeči u člověka a faktory, jež se angažovaly od počátku evoluce homo sapiens, se věnuje v zahraničí řada antropologů a psychologů. Hledají se základní společné rysy, kořeny a specifčnosti kognitivních schopností člověka a jejich vztah k neverbální a verbální komunikaci.

Jako východisko k problematice se rozhodl autor použít kybernetický model komunikace, jenž by mohl být aplikovatelný univerzálně na všechny druhy primátů včetně člověka. Znamená to provést analýzu základních prvků komunikace: zdroje, enkodéru, zprávy, kanálu, dekodéru a vlastností příjemce. Jednotlivé prvky, sloužící k aktivnímu přenosu informace mezi dvěma či více jedinci, spojuje koncepce interaktivní úrovně.

Autor seznamuje s uvedenými prvky komunikace, poté s dalšími poznatky a teoriemi. Je to např. zdůraznění důležitosti kontextu, v němž dochází k informačnímu transferu. Kromě kybernetického modelu je důležitý i alternativní model, který respektuje vysokou míru nahodilosti či nepředvídatelnosti konkrétní komunikace. Přistupuje sem jako závažný faktor sociální kontext i osobní historie aktérů. Lze souhlasit s autorem, že k pochopení komunikačního procesu u lidoopů je třeba integrovat sociální, evoluční i fyziologické hledisko.

Další kapitola je věnována metodám zkoumání chování primátů. Zásadní pokrok přinesla etologie, používání jejích klasických metod i recentních postupů, v nichž se stále více uplatňuje objektivita a kvantifikace dosažených pozorování. Jsou analyzovány etologické kategorie (zde by bylo na místě citovat základní etologické metodologické studie, jež se zabývaly těmito problémy). S autorem nesouhlasím v tom, že etogram není vhodný pro srovnávací studie ani v rámci jednoho druhu. Současný experimentální etologický výzkum chování nejen na primátech, ale zejména na malých laboratorních zvířatech vychází z etogramu právě pro možnost objektivizace, protože dává dobrou možnost kvantifikace. Také s problémem rozložení dat se dovede statistika vypořádat.

Problematikou chování primátů se zabývá více oborů. Kromě uvedených by si zasloužila zmínka (i kritická) např. o sociobiologii.

Převážně teoretická část je doplněna informacemi o hlavních představitelích výzkumu chování primátů. Další část diplomní práce má popisný charakter - uvádí hlavní taxonomické, genetické, fyzické, etologické a další charakteristiky šimpanze učenlivého (*Pan troglodytes*), šimpanze bobobo (*Pan paniscus*)- který je v současné době jakýmsi "módním" tématem výzkumu, a gorily.

Pro psychologickou teorii jsou závažná témata, rozpracovaná v 9. a 10. kapitole, zabývající se kognitivní evolucí a evolucí jazyka prostřednictvím

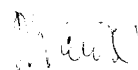
neverbální komunikace. Recentní výzkumy kognitivních schopností subhumánních primátů (ale nejen primátů!) značně opravily v psychologii dlouho přetrvávající představy o naprosté výlučnosti kognitivních schopností člověka a vedly k hlubším studiím základů komunikačních prostředků, společných pro předka lidoopa a člověka. Autor uvádí některé významné teorie a jejich reprezentanty.

V dalších kapitolách popisuje autor jednotlivé prvky neverbální komunikace a porovnává jejich výskyt u šimpanze učenlivého a bonoba. Psychology bude zajímat spíše pasáž o emocionální komunikaci lidoopů a člověka. Nové poznatky přineslo použití amerického znakového jazyka ASL.

V diskusi autor přistupuje kriticky ke zvolené problematice, uvědomuje si určitý nedostatek spolehlivých vědeckých dokladů. Využití informačních zdrojů z Internetu dává obraz o šíři sledovaných otázek a o kvantech realizovaných výzkumů v přírodních poměrech, rezervacích i zoologických zahradách. Je škoda, že nebylo možno analyzovat více do hloubky teoretické přístupy a polemiky mezi jednotlivými autory. Pozornost by si zasluhovalo hlavně rozvedení diskusí o teorii Noama Chomského a dalších lingvistů s nálezy etologů.

Diplomní práce je cenná hlavně tím, že upozorňuje naše psychology na stále zanedbávanou oblast evoluce kognitivních schopností a na nedostatek znalostí současných poznatků. Posluchači i absolventi psychologie mohou z práce čerpat základní data o neverbálních komunikačních projevech a prostředcích i společných kořenech komunikace subhumánních primátů a člověka. Lze uvažovat, zda-li popisná část diplomní práce neubírá místo pro vlastní názory autora, hlubší analýzu zajímavých teorií. Pozitivní je, že autor prostudoval mnoho studií a hledal i málo přístupná data.

Diplomní práci doporučuji k obhajobě jako základ udělení hodnosti magistra psychologie.

Doc. PhDr. Slávka Fraňková, DrSc.
vedoucí diplomní práce.

27. 8. 2006.